

Innhold

DEL A GENERELLE SPØRSMÅL	21
DEL B INTERNASJONAL VÆPNET KONFLIKT	39
DEL C INTERN VÆPNET KONFLIKT (BORGERKRIG)	282
DEL D INTERNASJONALE (EKSTERNE) FREDSOPERASJONER	333
DEL E INTERNE FREDSOPERASJONER	368
DEL F MULTINASJONALE MILITÆROPERASJONER	377
DEL G INFORMASJONSOPERASJONER OG DATANETTVERKSANGREP ...	418
DEL H FLYKTNINGER OG HUMANITÆRT HJELPEARBEID	438
DEL I FOLKERETT I OPERATIV PLANLEGGING	454
DEL J RETTSFORFØLGNING	467
Del A Generelle spørsmål	21
1 Forskjellige former for militære operasjoner	21
2 Sortering i to dimensjoner	22
3 Krigens folkerett, menneskerettigheter og intern rett	23
4 Rettskilder: Sedvanerett, traktater og dommer	24
4.1 Sedvanerett	25
4.2 Traktater	26
4.3 Dommer	27
4.4 Ekspertuttalelser	28
5 Terskelen for væpnet konflikt	29
5.1 Problemstilling	29
5.2 Politiets doktrine og militær doktrine	30
6 Grensen mellom internasjonal og intern væpnet konflikt ...	32
6.1 Stater og internasjonale organisasjoner	32
6.2 Visse frigjøringskriger	33
6.3 Bistand fra utlandet	34
6.4 Styring fra utlandet	35
7 Krig mot terrorisme	37

Del B Internasjonal væpnet konflikt	39
I Prinsipper	39
1.1 Innledning	39
1.2 Hva er krig?	39
1.3 Inntreden og opphør av krigstilstand	42
1.4 Begrensning i maktanvendelse	44
1.5 Oversikt over de viktigste konvensjoner	45
1.6 Nærmere om begrepet «militær nødvendighet»	48
1.7 Erstatning for krigsskader	49
1.8 Praktiske forutsetninger for etterlevelse	50
1.9 Internasjonale tiltak for håndheving	52
2 Rettsgrunnlag for bruk av makt	53
2.1 Historisk tilbakeblikk	53
2.2 Noen merknader til problemstillingen	57
2.3 FN-pakten og selvforsvarsretten	58
2.4 Represalier	63
2.5 Intervensjon	65
2.6 Selvforsvarsrett for grupper under statsnivå?	67
2.7 Humanitær intervensjon og «Responsibility to protect»	69
3 Kombattantbegrepet	73
3.1 Prinsipper og oversikt	73
3.2 Militære stridende og ikke-stridende	74
3.3 Leiesoldater	75
3.4 Motstandsbevegelser mv.	77
3.5 Sivile	78
3.6 Private sikkerhetselskaper	79
3.7 Spioner	81
3.8 Opprørere	81
3.9 Rekruttering av barn og ungdom	82
4 Midler, mål og metoder	82
4.1 Prinsipper	82
4.2 Forbudte våpen	83
4.3 Lovlige og ulovlige metoder	101
4.4 Lovlige og ulovlige mål	111
4.5 Forholdsregler under angrep – proporsjonalitet	120
4.6 Spesielt om hensyn til naturmiljøet	127
4.7 Represalier i krig	130
4.8 Forhold til ROE	132

5	Beskyttede personer	132
5.1	Prinsipper	132
5.2	Syke og sårede samt sanitetstjeneste i felten	136
5.3	Syke, sårede og skipbrudne til sjøs	153
5.4	Krigsfanger	156
5.5	Sivile	178
5.6	Sivilforsvar	190
5.7	Parlamentærer	195
5.8	Andre grupper	196
6	Beskyttede gjenstander og områder	198
6.1	Prinsipper	198
6.2	Kulturgjenstander og -bygninger	199
6.3	Demninger, diker og kjernekraftverk	207
6.4	Sanitets- og sikkerhetssoner	211
6.5	Demilitariserte og ikke-forsvarte områder	213
7	Særlige regler for sjøkrig	216
7.1	Sjøkrigens særpreg og rettskilder	216
7.2	Maritime områder	217
7.3	De krigførende	219
7.4	Midler, mål og metoder	220
7.5	Beskyttede personer	229
7.6	Beskyttede fartøy	236
7.7	Kontroll med sivil skipsfart	238
7.8	Nøytralitetsreglene i sjøkrig	241
8	Særlige regler for luftkrig	244
8.1	Luftkrigens særpreg og rettskilder	244
8.2	Luftterritoriet	244
8.3	De krigførende	245
8.4	Midler, mål og metoder	246
8.5	Beskyttede personer	255
8.6	Sanitetslufttransporter	255
8.7	Andre beskyttede fly	260
8.8	Kontroll med sivil luftfart	260
8.9	Nøytralitetsreglene i luftkrig	263
8.10	Romkrig	264
9	Nøytralitet	270
9.1	Prinsipper og rettskilder	270
9.2	Hovedregler om den nøytrale stats plikter	272
9.3	Status for borgere av nøytral stat	273

9.4 Bestemmelser til fordel for beskyttede personer iht. Genèvekonvensjonene	274
9.5 Sivildforsvarsbistand fra nøytrale land	275
10 FN-styrker som deltager i internasjonal væpnet konflikt ..	276
10.1 Prinsipper og historikk	276
10.2 FN-styrkers forhold til krigens folkerett	278
10.3 Hvilke regler er FN bundet av?	279
10.4 Rettslig interoperabilitet	281
Del C Intern væpnet konflikt (borgerkrig)	282
1 Prinsipper	282
1.1 Forskjellige former for interne konflikter	282
1.2 Terskelen for væpnet konflikt	285
1.3 En bemerkning om terminologi	286
1.4 Anvendelse av internasjonale menneskerettigheter	286
2 Rettsgrunnlag (jus ad bellum)	286
2.1 Rett til opprør?	287
2.2 Terrorisme	288
2.3 Betydningen av utenverdenens syn	289
3 Kombattantbegrepet	290
3.1 Opprørssoldater	290
3.2 Hvem er opprørssoldat?	297
3.3 Lovlig stridende på regjeringssiden	300
3.4 Leiesoldater	301
4 Midler, mål og metoder	301
4.1 Prinsipper	301
4.2 Forbudte våpen	302
4.3 Lovlige og ulovlige metoder	306
4.4 Militære mål og sivile personer og gjenstander	312
4.5 Forholdsregler under angrep – proporsjonalitet	313
4.6 Spesielt om hensynet til naturmiljøet	315
4.7 Forbud mot represalier	317
5 Personbeskyttelse	317
5.1 Generelt	317
5.2 Grunnleggende garantier	317
5.3 Sanitet	323
5.4 Fangebehandling	325
5.5 Beskyttelse av sivilbefolkningen	328
5.6 Sivildforsvar	329

6	Beskyttede gjenstander	329
6.1	Kulturverdier	329
6.2	Demninger, diker og kjernekraftverk	330
6.3	Sanitets- og sikkerhetssoner	331
6.4	Demilitariserte og ikke-forsvarte områder	331
7	Nøytralitet	332
Del D Internasjonale (eksterne) fredsoperasjoner		333
1	Prinsipper	333
1.1	Begreper	333
1.2	Fredsstøttende operasjoner	334
1.3	Krisehåndtering i Norge eller Norges nærområde	334
2	Rettsgrunnlag for fredsoperasjoner	337
2.1	Kapittel VI-operasjoner	337
2.2	Kapittel VII-operasjoner	338
2.3	Kapittel VIII – regionale ordninger eller organer	339
3	Status i forhold til kombattantbegrepet	340
3.1	Er fredsbevarende styrker lovlig angrepsmål?	340
3.2	Kan medlemmer av fredsbevarende styrker tas til fange? ..	342
3.3	Fredsoperasjoner autorisert av FN	342
4	Maktbruk	343
4.1	Generelt	343
4.2	Våpen	345
4.3	Maktbruk mot parter i den aktuelle konflikt	353
4.4	Inngrep mot stedlig befolkning	356
5	Politioperasjoner	364
5.1	Endrede forutsetninger	364
5.2	FNs criminal justice standards	365
6	Bruk av bygninger og arealer (rekvisisjon)	366
7	Skadegjørende handlinger (erstatningsplikt)	367
Del E Interne fredsoperasjoner		368
1	Prinsipper	368
2	Rettsgrunnlag	368
2.1	Folkerettslige begrensninger	369
2.2	Interne norske begrensninger	370
2.3	Hjemmel for militær politimyndighet	370
2.4	Hjemmel for bistand til politiet	371
3	Maktbruk	372

3.1 Generelt	372
3.2 Våpen	373
3.3 Inngrep mot personer	374
3.4 Spesielt om inngrep mot terrorister	375
Del F Multinasjonale militæroperasjoner	377
I Innledning	377
2 Rettslig interoperabilitet	378
2.1 Hva saken gjelder	378
2.2 Noen grunnleggende juridiske synspunkter	379
2.3 Avvikende oppfatninger av den rettslige situasjonen	381
2.4 Antipersonellminer	382
2.5 Målutvelgelse («targeting»)	386
2.6 Status for og behandling av krigsfanger og andre som er berøvet friheten	388
2.7 Beskyttelse av kulturverdier	393
2.8 Okkupasjon	394
2.9 Selvforsvarsbegrepet	395
2.10 Løsninger	396
3 Rules of Engagement	398
3.1 Hva er «Rules of Engagement»?	398
3.2 NATOs bruk av ROE	398
3.3 FNs bruk av ROE	402
3.4 Strafferettslig betydning	404
4 Rettslig status for personellet	405
4.1 Generelt	405
4.2 NATOs statusavtaler	407
4.3 FN-styrkers status	410
4.4 Multinasjonale operasjoner utenom NATO-lands territorier og utenom FN	412
4.5 Status i forhold til tredjestat	413
5 Norsk lovgivnings anvendelse i militære utenlandsoperasjoner	414
6 Politimyndighet	415
7 Erstatningskrav	416
7.1 Krigsskader og operative skader	416
7.2 Ordinære skader	417
Del G Informasjonsoperasjoner og datanettverksangrep	418
I Innledning	418

2	Terskler for «bruk av makt» og «selvforsvar»	420
2.1	Bruk av makt	420
2.2	Væpnet angrep	422
3	Status med hensyn til kombattantbegrepet	424
4	Midler, metoder og mål	425
4.1	Prinsipper	425
4.2	Er datamaskiner lovlige våpen?	427
4.3	Lovlige og ulovlige metoder – svik	428
4.4	Militære mål og sivile	429
4.5	Forholdsregler under angrep og proporsjonalitets- prinsippet	431
4.6	Forholdsregler mot virkningene av angrep	432
5	Beskyttelse av personer og gjenstander	433
5.1	Sanitetsinstallasjoner	433
5.2	Anlegg og installasjoner som inneholder farlige krefter .	434
5.3	Gjenstander som er uunnværlige for sivilbefolkningen ..	435
6	Nøytralitet og datanettverksangrep	436
Del H Flyktninger og humanitært hjelpearbeid		438
1	Innledning	438
2	Regelverk	439
2.1	Oversikt	439
2.2	Historikk	439
2.3	Asylretten	440
2.4	Hvem er flyktning i 1951-konvensjonens forstand?	441
2.5	Rettigheter og plikter	443
2.6	Internt fordrevne	445
3	Aktører	445
3.1	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	445
3.2	Den internasjonale Røde Kors-komité (ICRC)	446
3.3	Militære styrker	446
3.4	Forholdet til humanitære organisasjoner	446
4	Beskyttelse av flyktninger under internasjonal væpnet konflikt	447
5	Humanitært hjelpearbeid under internasjonal væpnet konflikt	449
5.1	Fritt leide for hjelpesendinger til fienden	449
5.2	Hjelpesendinger til okkupert territorium	450
5.3	Personell og organisasjoner som deltar i hjelpeaksjoner .	451
6	Humanitært hjelpearbeid under intern væpnet konflikt	452

Del I Folkerett i operativ planlegging	454
I Generelt	454
I.1 Sjefens ansvar	454
I.2 Legal adviser/folkerettsrådgiver	455
I.3 Om veiledningen	455
2 G-I (J-1) – Personell	455
2.1 Inkorporering av personell i de væpnede styrker.	455
2.2 Medisinsk personell og religiøst personell (feltprester) .	456
2.3 Sivile	456
2.4 Savnede	456
2.5 Syke og sårede	457
2.6 Døde	457
2.7 Rettslig status for eget personell	457
2.8 Fanger – se logistikk	457
3 G-2 (J-2) – Etterretning	458
3.1 Bruk av spioner	458
3.2 Avhør av krigsfanger o.l.	458
3.3 Viktig informasjon	458
4 G-3 (J-3) – Operasjoner	459
4.1 Målvalg	459
4.2 Egne/vennligsinnede sivile	459
4.3 Særlige områder	459
4.4 Krigslist og svik	460
5 G-4 (J-4) – Logistikk	460
5.1 Fanger	460
5.2 Evakuering av syke og sårede	461
5.3 Sivilbefolkning	461
6 G-5 (J-5) – Sivilt/militært samarbeid (CIMIC)	462
6.1 Generelt	462
6.2 Særskilt beskyttede soner for sanitet og sivile formål ...	462
6.3 Sanitetstjeneste for sivile	462
6.4 Religiøse tjenester	463
6.5 Sivilforsvar	463
6.6 Polititjeneste	463
6.7 Rettssaker mot lokale sivile	464
6.8 Internering av sivile	464
6.9 Kulturobjekter	464
7 G-6 (J-6) – Samband (CIS)	465
7.1 Kontakt med partene	465

7.2	Bruk av det elektromagnetiske spektrum	465
7.3	Informasjonsoperasjoner	465
7.4	Hospitalskip	466
Del J	Rettsforfølgning	467
1	Begrepet krigsforbrytelse – innledning	467
2	Lovlig krigshandling som straffutelukkelsesgrunn	467
3	Straffansvar etter norsk rett	470
3.1	Generelt	470
3.2	Straffelovens virkekrets	470
3.3	Folkerettslig begrensning	471
3.4	Ny straffelov	472
3.5	Noen problemer med nasjonal rettsforfølgning	473
4	Straffansvar direkte etter folkeretten	473
4.1	Innledning	473
4.2	Nürnberg-domstolen	474
4.3	FNs krigsforbryterdomstol (criminal tribunal) for Jugoslavia	478
4.4	Rwanda-domstolen	481
5	Den internasjonale straffedomstol – International Criminal Court	482
5.1	Historikk og mandat	482
5.2	Jurisdiksjon	484
5.3	Nærmere om forbrytelser som faller inn under domstolens jurisdiksjon	485
5.4	Alminnelige strafferettslige prinsipper	492
5.5	Tiltaltes rettigheter	495
5.6	Bevis	498
5.7	Straffereaksjoner og rettsmidler	498
5.8	Internasjonalt samarbeid og internasjonal rettshjelp	499
5.9	Forholdet til norsk rett	499
5.10	Krigsforbrytelser utenom Roma-vedtektene	500
6	Domstoler for spesielle områder eller konflikter opprettet etter at Roma-vedtektene for ICC forelå	501
6.1	Sierra Leone	502
6.2	Øst-Timor	502
6.3	Kambodsja	502
6.4	Kosovo	502
6.5	Irak	503

7 Har det noen hensikt å straffeforfølge krigsforbrytere?	503
Vedlegg	505
Internasjonale beskyttelsestegn	505
De 10 soldatreglene	506
Litteratur	507
Stikkord	516
Rettsaker, domstoler og tribunaler	524
Hendelser og operasjoner	525